

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

LANDBRUKSAVDELINGEN

Om jord, jordvern og omdisponering av jord i Oslo og Akershus

Klikk for å legge inn navn / epost / telefon

Jord blir til

Jord blir til når bergarter brytes ned gjennom erosjon og forvitring.

Det øverste jordlaget, **jordsmonnet**, er voksested for planter og forsyner dem med vann og næringsstoffer, og gir luft og feste til røttene.

Når jordsmonnet er oppdyrket og blir brukt til jordbruksproduksjon kaller vi det dyrka jord. Under norske forhold består oppdyrkingen ofte at skog/kratt og stein blir fjernet, og at overskuddsvann blir ledet bort gjennom kanaler og grøfter.

Jord som har vært dyrket i generasjoner inneholder ofte store mengder organisk materiale fra døde planterester som er brutt ned (omdannet) og blandet inn i jorda. Smådyr som for eksempel meitemark, og mikroorganismer er viktige for nedbrytningen. Det organiske materialet kalles gjerne mold, og bidrar til å gjøre jorda fruktbar slik at den kan gi gode avlinger.

Dyrka og dyrkbar jord

Jordbruksareal er det samme som **dyrka jord** og blir inndelt i fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite avhengig av hvor mye arealet er kultivert og hvordan det blir brukt. Dyrka jord blir også kalt kulturjord.

De delene av jordsmonnet som ikke er dyrka, men som det teknisk sett er mulig å dyrke, blir kalt for **dyrkbar jord**. Dyrkbar jord kan i noen tilfeller betraktes som en «jordbank» som kan brukes til jordbruksproduksjon en gang i fremtiden.

[Norsk institutt for bioøkonomi](#) har kart som viser forekomsten av dyrka og dyrkbar jord.

Dyrka jord er viktig for å sikre matforsyning til en økende befolkning, men også fordi den er grunnlag for landbruksbasert næringsvirksomhet som bidrar til verdiskaping, bosetting og levende kulturlandskap og bygder over hele landet.

Jordsmonnet kan lagre mye karbon og spiller derfor en viktig rolle i naturens naturlige karbonkretsløp. Det er mye som tyder på at jord også kan brukes som lager for karbon som ikke skal tilbake i det naturlige karbonkretsløpet.

Oslo og Akershus – viktig for norsk matproduksjon

Den dyrkede jorda i Oslo og Akershus er kultivert gjennom generasjoner. Over tid bidrar bærekraftig jordbruksdrift til å bedre jordas produksjonsevne, blant annet ved at jorda får et gunstig innholdet av mold og plantenæringsstoffer, god jordstruktur og et rikt biologisk mangfoldet. Et kjennetegn på god jordstruktur er at jordpartikler samler seg i aggregater som blant annet gjør jorda luftig og i stand til å lagre mye plantetilgjengelig vann.

Den beste kulturjorda ligger gjerne i områder med gunstig klima som bidrar til gode og årssikre avlinger. Byer, tettsteder, industri og infrastruktur har vokst fram i slike områder og lagt press på den beste jorda. Etter andre verdenskrig har ca. 1,2 millioner dekar dyrka og dyrkbar jord blitt omdisponert i Norge. Det meste av denne jorda hadde god kvalitet og var egnet til matkornproduksjon ¹.

Landbruket i Oslo og Akershus har over år stått for 20% av norsk kornproduksjon. Sammen med Østfold står vår region for 40%. Jordbruksarealet utgjør 3% av Norges totale landareal og bare en liten del av dette er egnet til kornproduksjon. Slik sett er vår region viktig for norsk matproduksjon, matforsyning og matsikkerhet.

I følge prognoser (Statistisk Sentralbyrå) kan befolkningen i Oslo og Akershus komme til å vokse med 350.000 personer i perioden fra 2010 til 2030. En av regionens utfordringer blir å absorbere denne veksten uten at miljø- og klima og jordvern blir skadelidende.

¹ kilde: Landbruksdirektoratet

Jordvern i Oslo og Akershus

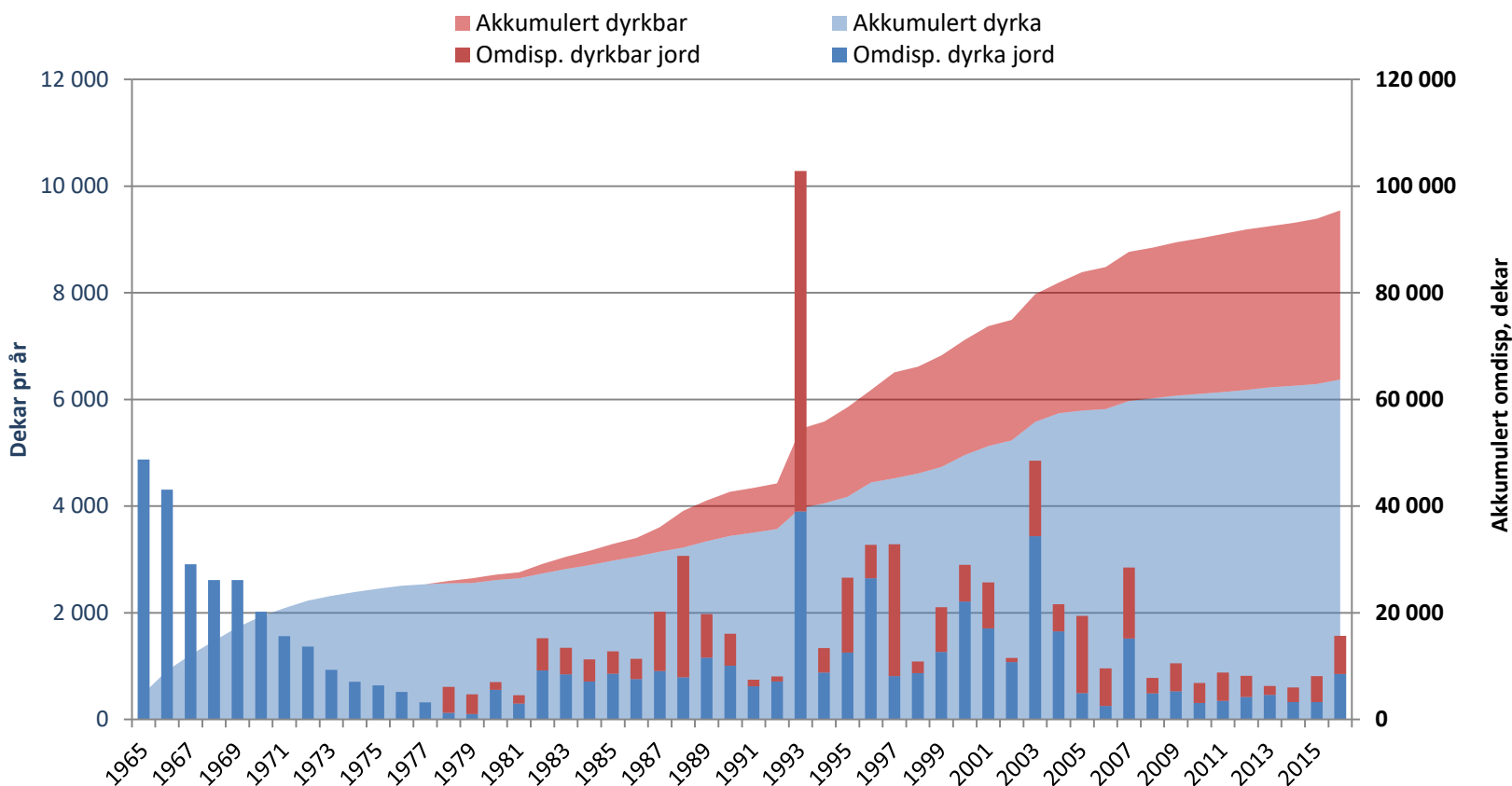
Jordvern dreier seg om å ta vare på dyrka jord slik at den fortsatt kan brukes til produksjon av mat. Men det handler også om å ta vare på den dyrkbare jorda, som etter oppdyrking kan tas i bruk til matproduksjon dersom det blir ønskelig eller nødvendig.

Kommunen er jordbruksmyndighet med ansvar for å forvalte jordressursene i samsvar med lovverk og politiske føringer.

Dyrka og dyrkbar jord er vernet gjennom Plan- og bygningsloven, Jordlova og Statlige planretningslinjer for samordnet bolig- areal og transportplanlegging . Kommunene rapporterer årlig om hvor mye jord som eventuelt er omdisponert til andre formål enn landbruk. Rapporteringen gjøres gjennom KOSTRA, det er systemet for Kommune-Stat-Rapportering.

Statistikken på de neste plansjene viser noen trekk ved omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord Oslo og Akershus etter 1964. Til og med 2004 bygger statistikken på rapporteringer fra kommunene til Fylkesmannen. Fra og med 2005 er det brukt data fra KOSTRA.

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord i Oslo og Akershus

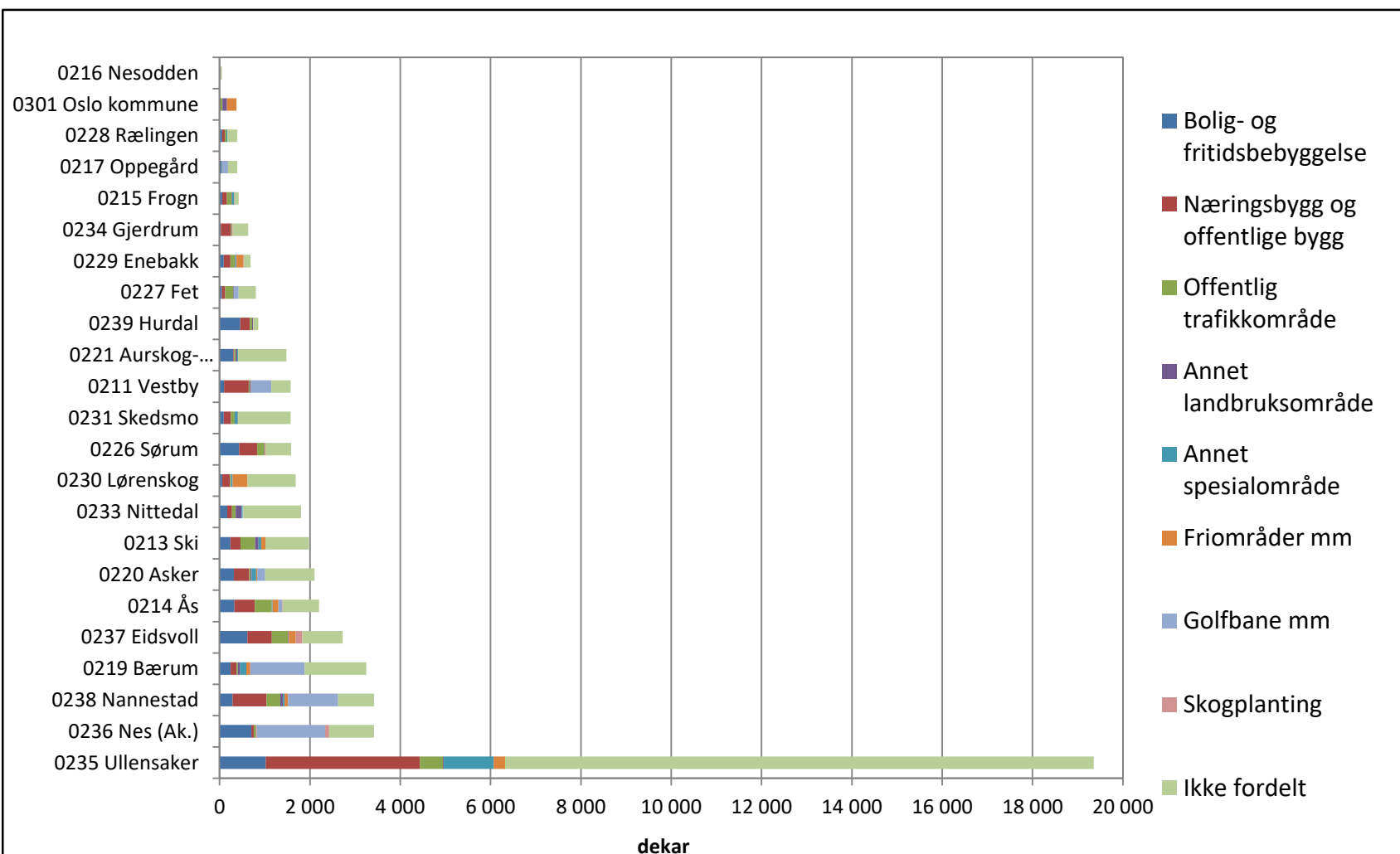

Kilde: SSB KOSTRA fra 2005, Fylkesmannen før 2005

De blå og røde søylene viser årlig omdisponering av dyrka og dyrkbar jord tilbake til 1965. Blått og rødt areal viser akkumulert omdisponering i perioden: 63 000 dekar dyrka og 31 000 dyrkbar jord, til sammen 95 000 dekar. Dette tilsvarer , som tilsvarer 13 600 fotballbaner (hver på 7 dekar).

Hvis den omdisponerte dyrkede jorda (63 000 dekar) ble brukt til hvetedyrking og det ble høstet 500 kg mathvete per dekar på dette arealet hvert år, ville det tilsvart en avling på 31 millioner kg mathvete, nok til å produsere 40 millioner hvetebrød. Det tilsvarer årsforbruket av brød for 920 000 personer. (I 2014 var brødforbruket 50 kg/person/år.)

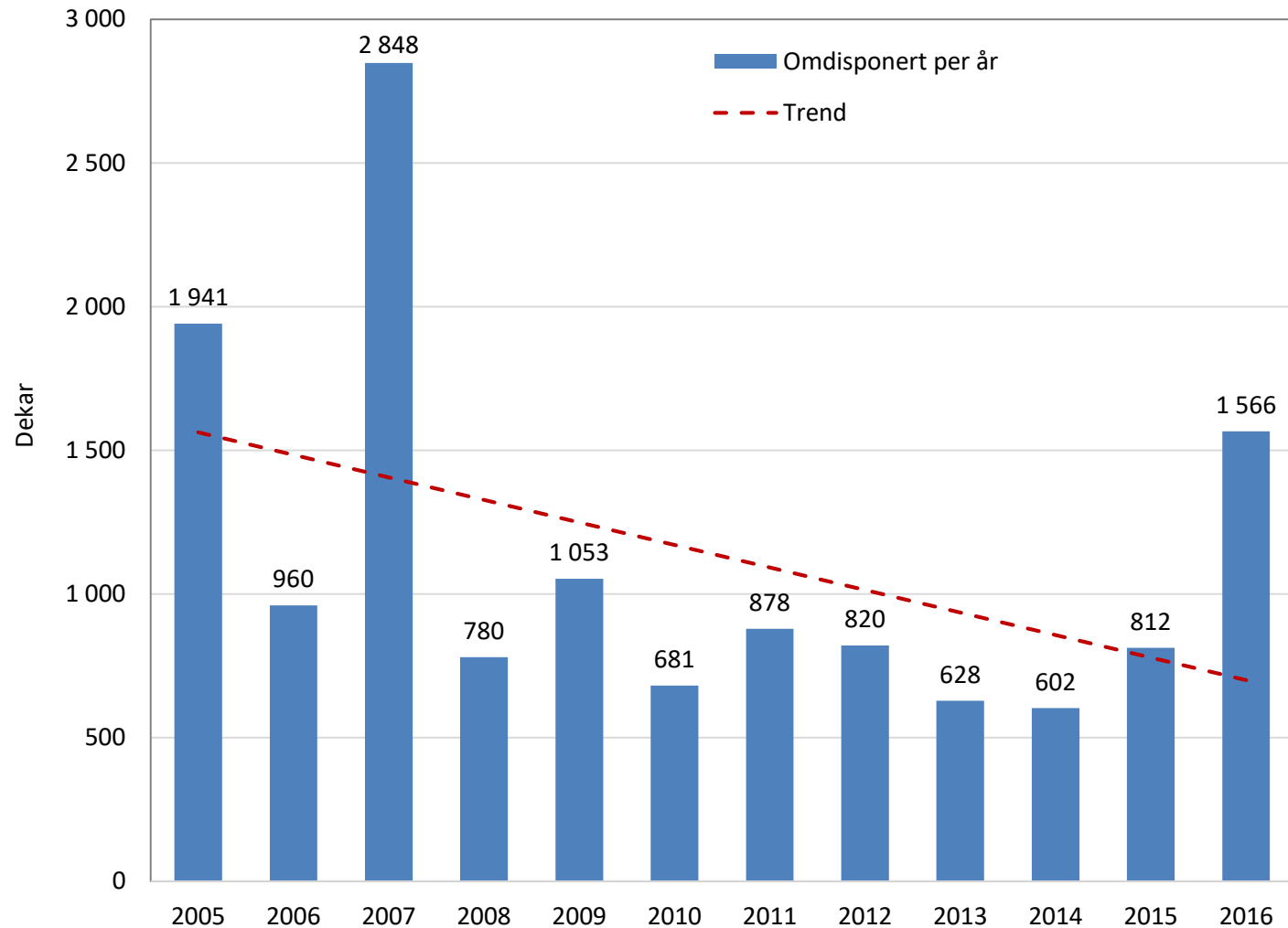
Omdisponert dyrka og dyrkbar i kommunene

Kilde: SSB KOSTRA fra 2005, Fylkesmannen før 2005. (Omdisponering ved enkeltvedtak etter jordloven og regulering etter plan- bygningsloven.)

Søylene viser hvordan omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord fordelte seg på arealformål i perioden 1965 – 2016 i kommunene i Oslo og Akershus.

Omdisponeringstakten har sunket

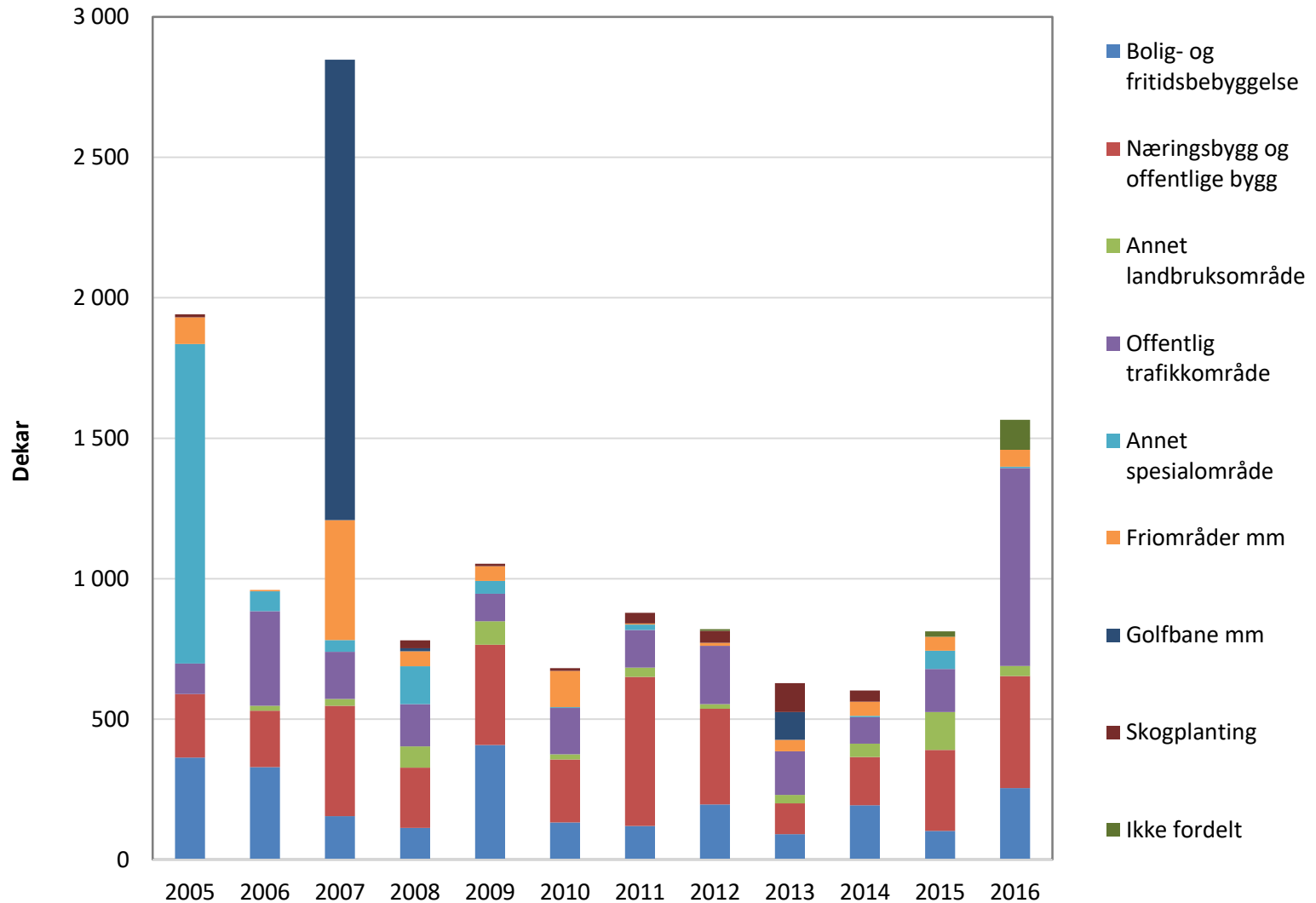

Kilde: SSB KOSTRA

Søylene viser hvordan omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord har utviklet seg i Oslo og Akershus siden 2005. Trenden er redusert omdisponeringstakt.

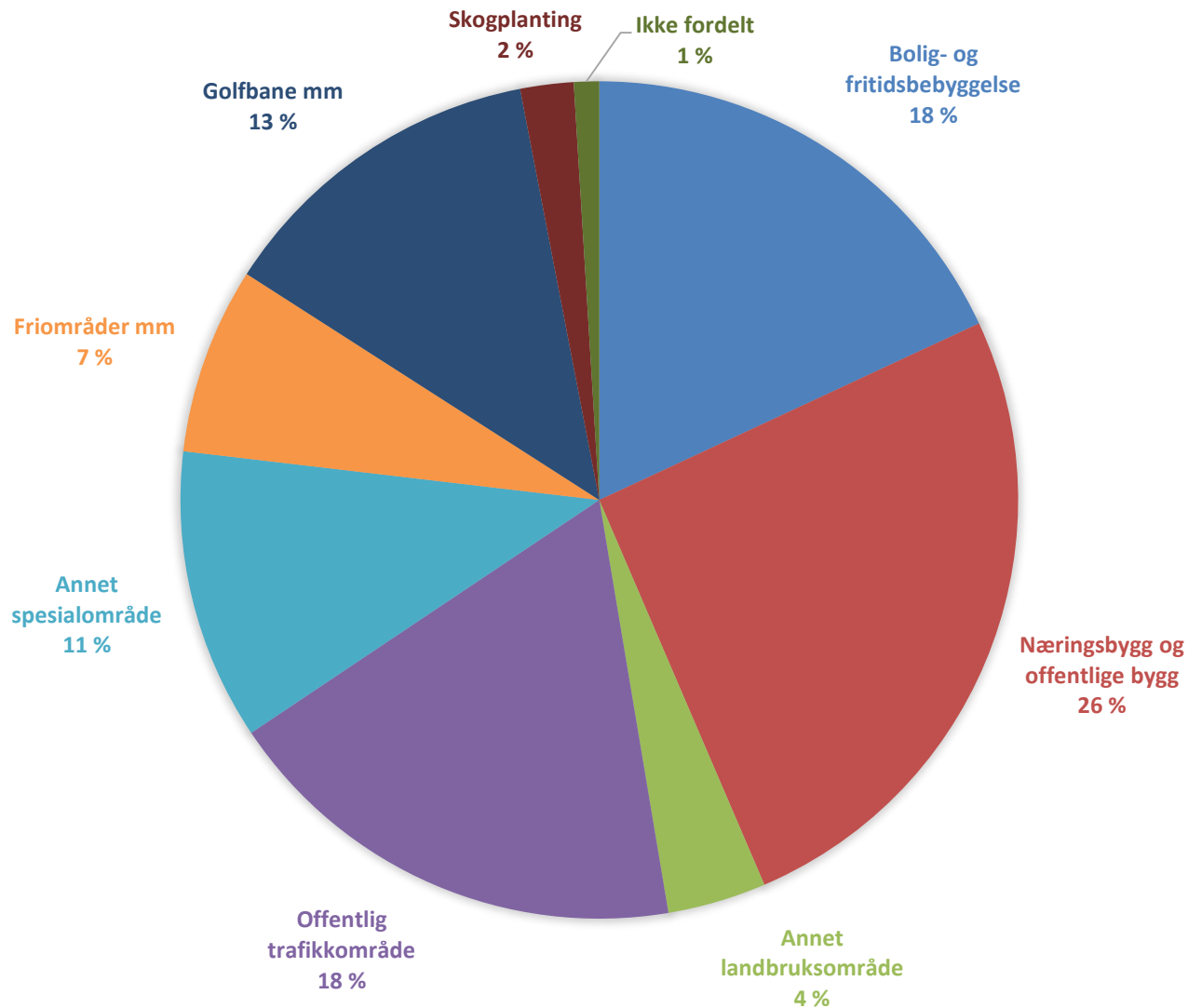

Bruken av omdisponert jord

Figuren viser hva den dyrka og dyrkbare jorda i Oslo og Akershus ble omdisponert til

Omdisponert jord fordelt på formål

Diagrammet viser hvordan samlet omdisponering av dyrka og dyrkbar jord i Oslo og Akershus i 2005-2016 fordelte seg på omdisponeringsformålene. Formålene som hver for seg og samlet la beslag på mest jord var næringsbygg og offentlige bygg, bolig- og fritidsbebyggelse, offentlig trafikkområde, golfbane og spesialområder.

Noen kilder til mer informasjon

Regjeringen.no

<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/landbruk/innsikt/jordvern/id2009553/>

Informasjon i forbindelse med det internasjonale jordvernåret 2015

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/2015-er-det-internasjonale-aret-for-vern-av-matjord/id2357320/>

http://www.skogoglandskap.no/nyheter/2014/det_internasjonale_jordaret_2015/newsitem

Om jord og jordvern – på engelsk

<https://www.youtube.com/watch?v=I6HGPOQ3dZY>

<https://www.youtube.com/watch?v=1ND5JI-jjmI>

<https://www.youtube.com/watch?v=H7kOjAzEJCQ>